

MIJN NATUUR

*Grote gravers
op het juiste spoor*

Landschapsgrond als
nieuw sleutelwoord

Samenwerking a.s.r.
en SBNL van start

Verandering bepaalt
het ritme van de wei

Toevluchtsoord

Rianne Werkman is deze maand bij SBNL Natuurfonds begonnen als trainee fondsenwerving voor Natuur om de Hoek. Zij is gefotografeerd in het Sonsbeekpark in Arnhem. ‘Dit park is mijn toevluchtsoord, als ik geen tijd heb voor een wandeling in de ‘echte’ natuur zoals de Veluwe, waar ik graag kom. Je vindt hier prachtige, oude bomen. Ik sta graag stil bij deze vijver, omdat er altijd veel watervogels te vinden zijn.’

Rianne: ‘Van oorsprong kom ik uit het Gelderse Dieren. Ik heb in mijn jeugd veel tijd doorgebracht in het bos. Maar mijn favoriete gebied is eigenlijk de Kennemerduinen. Daar vind je zee, duinen, bos, een grote vijver, alles wat je zoekt ligt bij elkaar. Vroeger genoot ik vooral van het grote plaatje, de weidse blik. Maar tegenwoordig kan ik ook enorm genieten van de details. Ik kan wel een kwartier kijken naar een reiger die op een prooi jaagt. En van een haas die door het weiland rent, word ik echt dol.’

FOTO: HESTER HELEEN

Mijn Natuur is een uitgave
Van SBNL Natuurfonds.
Maarsbergseweg 53a
3956 kv Leersum
Telefoon (0318) 578357
E-mail sbnl@sbnlnatuurfonds.nl
www.sbnlnatuurfonds.nl
IBAN NL97 RABO 0158 7442 41

Redactie

Marlies Kolthof (eindredacteur),
Simone Luijckx, Hans Siemes, Kees
de Kroon en Oswin Schneeweisz.
M.m.v. Manja te Velde

Foto's

Fotoarchief SBNL Natuurfonds,
Hans Menop, Hester Heleen,
Erin Koopmans, Kees de Kroon,
Simone Luijckx, Marlies Kolthof,
Joni Israeli, Ingrid van Biljouw,
Oswin Schneeweisz, Marcel van
Kammen, Hans Siemes, Margriet
Pflug, FPG, Britt van Zelst,
Ingram Image Ltd
Illustratie: Kees de Vos

Vormgeving

Aad van Dommelen (Witvorm)

Druk

Zalsman Zwolle bv

Advertentie-exploitatie

SBNL Natuurfonds

Abonnementen

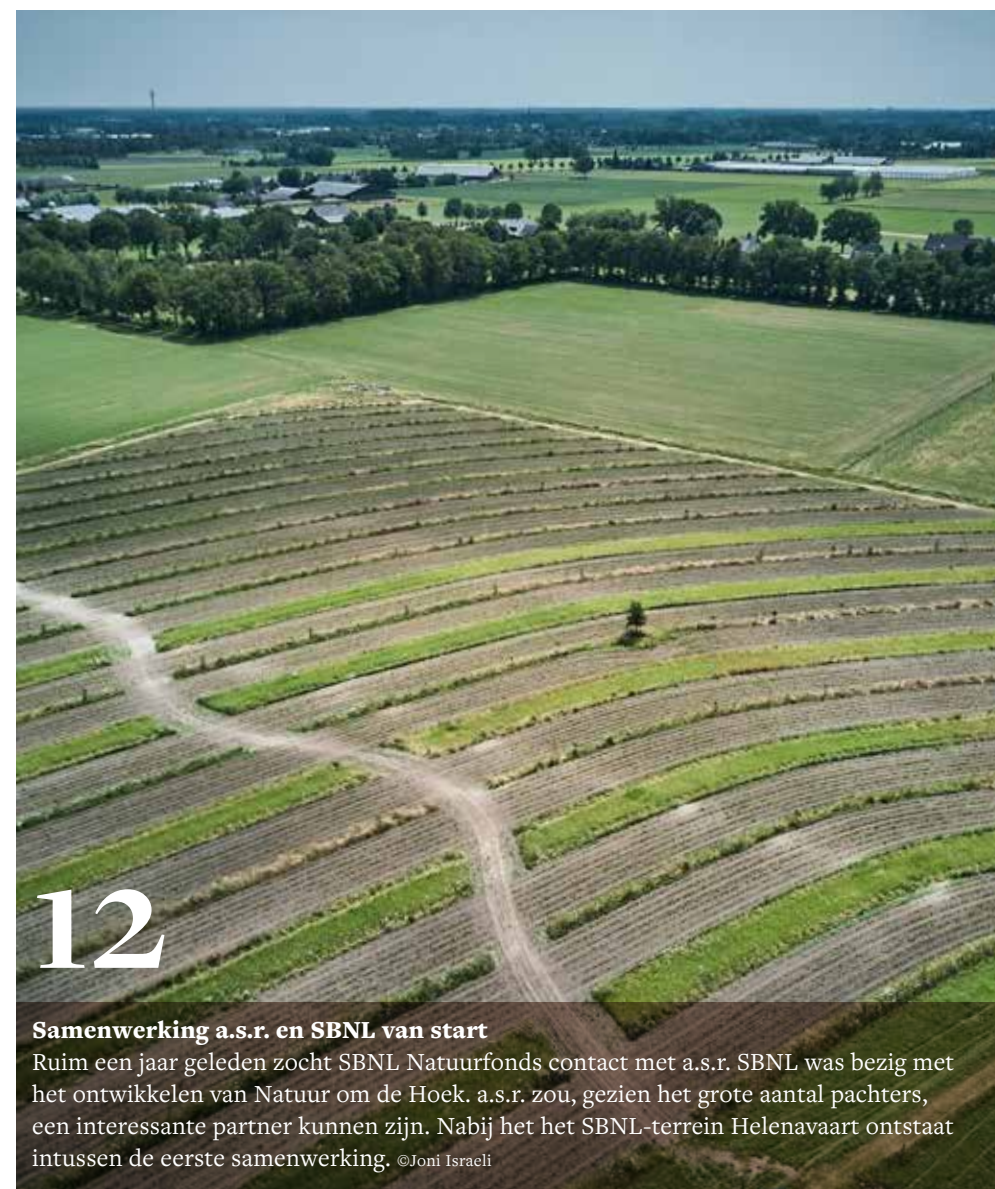
Losse abonnementsprijs voor
niet-donateurs 2023: € 18,50 per jaar
Leden van een ANV, de Jagers-
vereniging of de NOJG 2023:
€ 15,50 per jaar
Abonnementen worden automatisch
verlengd. SBNL Natuurfonds
hanteert één maand opzegtermijn
voorafgaand aan het verstrijken
van het abonnement

ISSN 2588-8692

Jaargang 7, zomer 2023

Overnemen van artikelen is
toegestaan met vermelding van
bron, auteur en toezending van
een bewijsexemplaar aan het
bureau van SBNL Natuurfonds

In dit nummer

12

Samenwerking a.s.r. en SBNL van start

Ruim een jaar geleden zocht SBNL Natuurfonds contact met a.s.r. SBNL was bezig met het ontwikkelen van Natuur om de Hoek. a.s.r. zou, gezien het grote aantal pachters, een interessante partner kunnen zijn. Nabij het het SBNL-terrein Helenavaart ontstaat intussen de eerste samenwerking. ©Joni Israeli

26

Ons huishouden circulair in 2050?

De dag waarop we net zoveel grondstoffen hebben gebruikt als de aarde in een jaar tijd kan regenereren: Earth Overshoot Day. Wereldwijd 28 juli. Onderzoeker Saskia Keesstra schetst hoe het anders kan. Een circulair huishouden? Alleen als consument, industrie en overheid het roer drastisch omgooien.

15

Landschapsgrond als sleutelwoord

Mogelijk 325.000 hectare landbouwgrond in dienst van de natuur. Het is een wezenlijk, maar onderbelicht element bij het Landbouwakkoord. Dat er landschapsgrond wordt aangewezen, is inmiddels zo goed als zeker. Maar met welke beperkingen voor het landbouwgebruik is nog onduidelijk.

‘Heerlijkste
tijd uit mijn
jeugd’

Het karakteristieke witte zomerhuisje van Huis op de Bergen werd gebouwd in 1941. Twee jaar later trokken onderduikers uit Den Haag in het huisje. Acteur en schrijver Gerben Hellinga bezocht in maart voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog zijn voormalige onderduikadres.

18

22

Verandering bepaalt het ritme van de wei

Ooit stonden er hoogstamfruitbomen, nu worden er bieten en wortelen geteeld en rijden er zware machines over de grond. Het oorspronkelijke kleine familielandje van Maaïke Lange staat symbool voor de grotere ontwikkelingen van landbouw en natuur. Lange schreef er een opmerkelijk boek over.

Hoe krijgen we grote gravers zoals de das op het juiste spoor? Ooit bedreigd in zijn voortbestaan is dit dier inmiddels zelf een bedreiging geworden voor onze infrastructuur. Leren we ooit menselijke en natuurlijke belangen te verenigen? Zie pagina 36.
Foto: Hans Menop

2 Mijn Natuurmoment Toevluchtsoord

4 Colofon

7 Voorwoord Met de natuur mee

8 Nieuws en beleid Infographic jaarcijfers 2022

12 Natuur om de Hoek Samenwerking a.s.r. en SBNL van start

15 Nieuwe bestemming voor 325.000 ha ‘Landschapsgrond’ is het sleutelwoord

18 Onderduiken op SBNL-terrein ‘Heerlijkste tijd uit mijn jeugd’

20 Moment van Menop Zomerlandschap

22 Nieuw boek: Het Ritme van de Wei ‘Hier voel ik geschiedenis en toekomst’

25 Spreekwoord uit het dierenrijk Een echte huismus

26 Ons huishouden circulair in 2050? ‘Met kleine stapjes ook goed bezig’

29 Kunst op je pad Sint Jans folly

30 De Uitkijkpost: De Kiekkaste Unieke buitendijkse vogelkijkhut

32 Kroniek van het Dierenbos Vonkend van energie

34 SBNL Fondsen: walnoten voor wandelaars Topnatuur met ‘behaaglijk boeren’ op Twickel

36 Grote gravers op het juiste spoor ‘Strikte grens mens en natuur niet houdbaar’

Vacature

Toezicht & Handhaving (BOA)

0,5 FTE

ijssellandschap

volledige vacaturetekst : www.ijssellandschap.nl

Ijssellandschap is een zelfstandige landgoederenstichting met 4300 ha bos, natuur, landgoederen, landerijen en 80 panden in en rondom Deventer. Samen met onze ondernemers en partners beheren, beschermen en ontwikkelen we het landschap zodat mensen, planten en dieren er nog tot in de verre toekomst van kunnen blijven genieten.

Voor jachtveld Landgoed 't Nijendal zijn wij op zoek naar een Betrokken Faunabeheerder

ijssellandschap

voor (huur)voorwaarden zie: www.ijssellandschap.nl

Ijssellandschap is een zelfstandige landgoederenstichting met 4300 ha bos, natuur, landgoederen, landerijen en 80 panden in en rondom Deventer. Samen met onze ondernemers en partners beheren, beschermen en ontwikkelen we het landschap zodat mensen, planten en dieren er nog tot in de verre toekomst van kunnen blijven genieten.

VOORWOORD

Met de natuur mee

Geniet u ook zo van de zomer? Na een lente waarin eindelijk weer eens veel regen viel, lijkt het wel of alles dubbel zo mooi bloeit! De eerste snede is weer binnen, misschien de tweede ook al wel. Het lijkt wel alsof het seizoen in een hogere versnelling wordt doorleefd met al die bedrijvigheid op veld en erf. Overal wordt gemaaid, gehusseld, gehakseld en gekuild dat het een lieve lust is. En niets ruikt zo lekker als de geur van gemaaid gras en drogend hooi.

Toch ben ik blij dat ik ook weilanden en vooral bermen zie, die nog niet of maar deels worden gemaaid. Omdat het er zo mooi uit ziet met zuring, fluitenkruid, boterbloemen en bloeiende klaver. Maar vooral omdat alle insecten er heel blij mee zijn als er in het veld nog iets te halen valt.

We worden ons er gelukkig steeds meer van bewust hoe de natuur ook voor ons aan het werk is. Bermen zijn niet alleen taludbekleding naast de verharde weg, maar een voedselbron voor de bestjes die onze fruitbloesem bestuiven. Soms is een beetje 'laten gaan' gewoon slimmer dan continu ingrijpen. Hoe de natuur het zelf aanpakt, levert ook voor ons mensen soms verrassende inzichten op. Bijvoorbeeld bloemen zaaien in het najaar, omdat bloemen dan ook hun zaden verspreiden als ze zijn uitgebloeid. Terwijl toch op elk zakje bloemzaad staat dat het in mei moet worden leeggeschud.

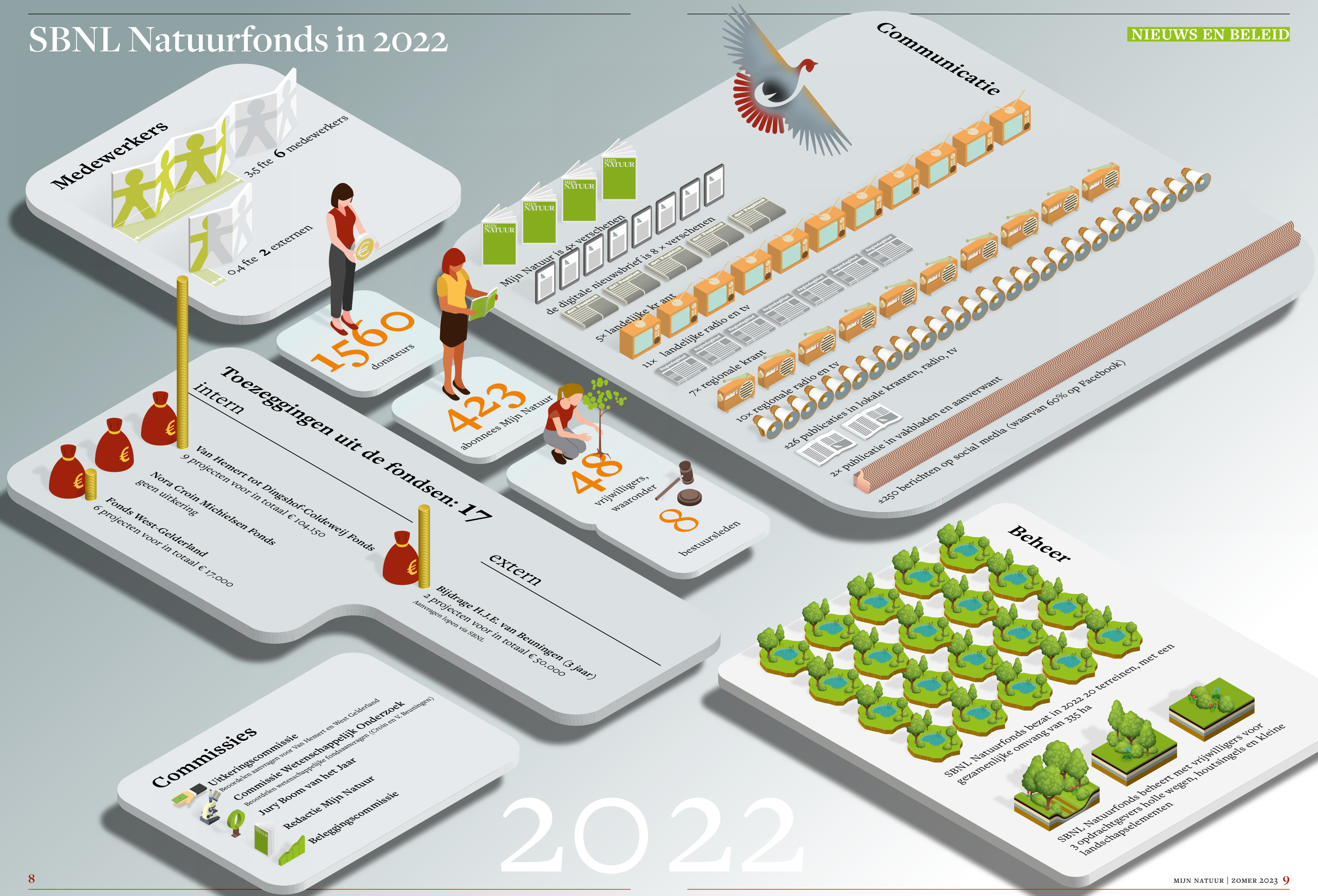
Over dat werken 'met de natuur mee', leest u in dit nummer meer. John Heesakkers in Mariahout (p.12) maakte vijf jaar geleden de overstap naar agroforestry en creëerde daarmee verbinding tussen verschillende bossen in zijn omgeving. Ook het landgoed Twickel (p.34) zette met een haag een belangrijke stap voor de biodiversiteit op het grotendeels agrarische terrein. Aansprekende voorbeelden van uitwegen uit de landbouwcrisis.

Want we willen allemaal een platteland waarin wordt geboerd, maar ook de grond goed wordt beheerd. Zodat ondernemen en de zorg voor bodem en landschap hand in hand gaan. Met de campagne Natuur om de Hoek ondersteunen we dit landelijk op lokaal niveau. Zodat we samen blijvend kunnen zorgen voor een landelijk gebied met hoge natuurwaarden, waarin wordt gerecreëerd, gewoond en gewerkt.

U doet toch ook mee?

Manja te Velde
Directeur SBNL Natuurfonds

Donateursdag op de Veluwe

Op 30 september zien we u graag op de Veluwe! Binnen en buiten hoort u meer over dit bijzondere gebied. We starten en eindigen in het prachtige Landgoedhotel Villa Vennendal, aan de rand van het kunstenaarsdorp Nunspeet.

Programma:

Tussen 11:30 uur en 12:00 uur verwelkomen we u met een kopje koffie en praten we u bij over SBNL Natuurfonds.

Tijdens de uitgebreide lunch neemt Gerrit-Jan Spek van 'Natuurlijk! Fauna Advies' ons mee in zijn inzichten over het zeer actuele thema van de dag: 'begrazingsdruk in relatie tot de bodem'. Na de lunch, rond 14:00 uur, vertrekken we onder leiding van onze excursie-leiders, het veld in oftewel de

Veluwe op (passende kleding en schoeisel vereist). De afsluitende borrel en een hapje staan om 16:00 uur voor ons klaar in Villa Vennendal.

Aanmelden kan tot 14 september via: sbnl@sbnlnatuurfonds.nl of (0318) 57 83 57 (ma t/m do). Wij vragen een bijdrage van € 40,- per persoon.

Graag tot ziens op 30 september!

GIFTEN

In het eerste kwartaal van 2023 kreeg SBNL Natuurfonds van meerdere donateurs weer een welkome extra gift boven op de reguliere donateursbijdrage en daarnaast een gift van €2.000. Hartelijk dank aan allen!

Wist u dat u (middel)grote bedragen fiscaal kunt aftrekken? Dat kan door vijf jaar lang een vast bedrag te schenken. U trekt uw gift vervolgens af van de inkomstenbelasting. Wilt u een periodieke schenking doen, neem dan contact met ons op. Wij regelen dit voor u. SBNL Natuurfonds is erkend als ANBI en draagt over de ontvangen giften geen belasting af.

Heggen in Gronsveld voor Natuur om de Hoek

In het Limburgse Gronsveld is SBNL Natuurfonds een nieuw pilotproject gestart in het kader van de campagne Natuur om de Hoek. Door het aanplanten van heggen wil de Gronsveldse familie Houten de biodiversiteit van hun percelen grasland verhogen. De heggen passen in het Limburgse landschap en sluiten aan bij de landschapselementen die al in de omgeving aanwezig zijn.

In het project wordt 650 strekkende meter heg aangeplant. De hoofdsoort is meidoorn (70%), met daarnaast sleedoorn (15%) en Gelderse roos (15%). Het eerste

deel is in het voorjaar van 2023 al aangeplant. De aanleg van het tweede deel heggen is gepland in het najaar van 2023. Wilt u hieraan bijdragen? Scan dan de QR-code hieronder of ga naar: limburg.sbnl-natuur-omdehoek.nl/project/650-meter-heg-in-gronsveld

Meer over Natuur om de Hoek en de samenwerking tussen SBNL Natuurfonds en a.s.r. leest u vanaf pagina 12.

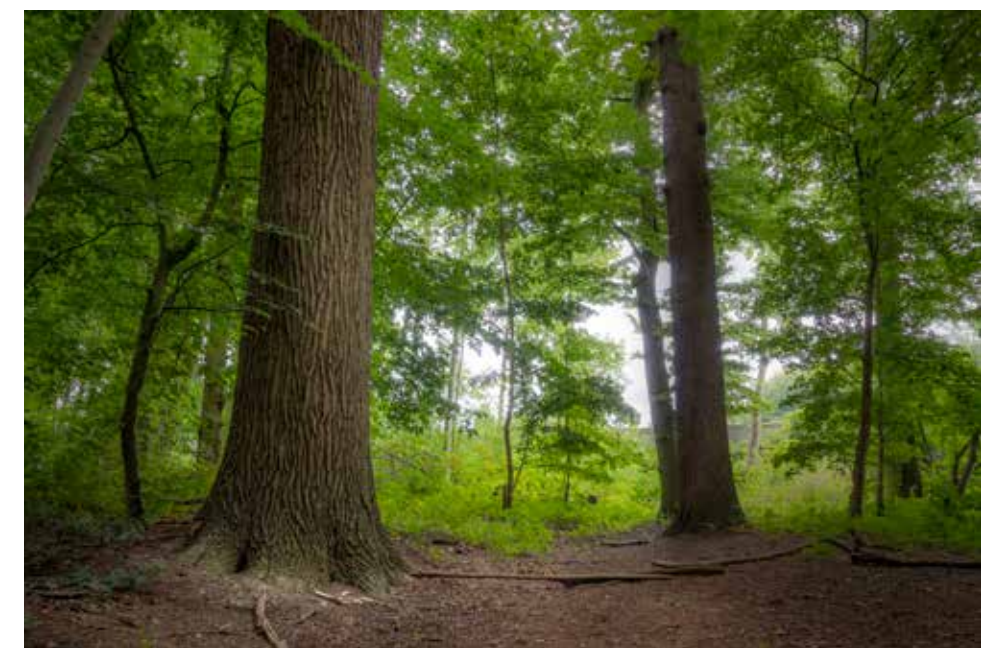
Foto: Erin Koopmans

De Boom van het Jaar gaat 6e seizoen in

SBNL Natuurfonds organiseert dit jaar voor de 6e maal de verkiezing van De Boom van het Jaar. In het voorjaar zijn opnieuw tientallen bomen aangemeld voor een mogelijke nominatie. In de zomer zal de jury, bestaande uit voorzitter Frits Mohren en juryleden Gerbrand Bakker, Beatrix Kleuver, Paul Makken en Marlies Kolthof (namens SBNL Natuurfonds) een keuze maken uit de inzendingen. Per provincie wordt één kandidaat genomineerd. Vanaf 4 september kan iedereen in Nederland zijn of haar favoriet kiezen. De winnaar wordt bekendgemaakt op 17 oktober.

Polen wint opnieuw

De winnaar van de Europese verkiezing Tree of the Year werd bekendgemaakt op 21 maart. De Poolse eik Fabrykant verwierf met ruim 45.000 stemmen de hoogste plaats op het podium. De Drakenkijk uit Slowakije werd tweede met 18.000 stemmen. De Oekraïense appelboom 'Kolonie', symbool voor onverzettelijkheid, verdiende de derde plaats met 14.000

De Utrechtse Markiezeniek, De Boom van het Jaar 2022. Foto: Rob Visser Photography

stemmen. De Utrechtse Markiezeniek op landgoed Amelisweerd, bedreigd door de geplande uitbreiding van de A27, kreeg

8.600 stemmen en werd 9e. In totaal namen 16 Europese landen deel aan de verkiezing.

‘Belangrijk dat de ondernemer er zelf voor kiest’

Met grote passen beent hij door het weiland. Af en toe duwt hij galant het schrikdraad naar beneden, zodat zijn gasten zonder elektrische schokken het terrein kunnen verkennen. Ondertussen rent een haas voor ons uit en schiet er een patrijs op uit de berm. John Heesakkers had ooit een gangbaar melkveebedrijf en maakte 12 jaar geleden de overstap naar biologisch. Een jaar of vijf geleden vielen de laatste puzzelstukjes op hun plek: hij koos voor agroforestry. Inmiddels staan er meerdere landschapselementen op zijn terrein die de transformatie compleet maken.

John en zijn vrouw Angelique Heesakkers vormen de 7e generatie op het agrarisch bedrijf Janmiekeshoeve in Mariahout. Zelf noemt John het een doorschakeling, geen omschakeling. ‘Wij zitten hier tegen de bossen aan. Als boer wil ik voedsel produceren. Hoe breng je dan landbouw samen met natuur? Je hebt een gezin,

een bedrijf dat moet draaien. Als je dure landbouwgrond gaat afwaarderen naar natuur, kom je financieel nooit uit.’

De grond in bruikleen

Heesakkers: ‘Daarom hebben we gekozen voor agroforestry, in de vorm van vruchtdragende bomen en struiken voor menselijke consumptie.

Een prachtig neveneffect is dat de biodiversiteit enorm toeneemt. Sommige werkzaamheden zijn intensiever, zoals eggen en schoffelen. Maar zo blijft de bodem open en poreus. Ik zie mezelf als rentmeester, ik heb de grond in bruikleen. En als ik er goed op pas, kan de volgende generatie er weer mee verder. Dat idee spreekt me aan.’

John Heesakkers (links) en Ronald Kramer bij een van de poelen

Duurzaamheidskorting op de pachtprijs

John Heesakkers pacht een deel van zijn grond van het a.s.r. Dutch Farmland Fund, een van de grootste landbouwgrondeigenaren in het Nederlandse buitengebied. Twee jaar geleden introduceerde a.s.r. een duurzaamheidskorting voor boeren die iets willen doen voor de biodiversiteit. Wie een bloemrijke grasstrook, poel of ander landschapselement aanlegt, krijgt korting op de pachtprijs. De eerste drie jaar 10 procent, daarna 5. ‘De eerste drie jaar moet je wat omvormen, dus je mist inkomsten’, vertelt Ronald Kramer, rentmeester bij a.s.r. ‘Maar in combinatie met vergoedingen vanuit de overheid en een meerprijs van bijvoorbeeld de melkfabriek, kan het uiteindelijk prima in je verdienmodel passen.’ Inmiddels doen meer dan 200 van de 2.600 klanten van a.s.r. mee. Voor nieuwe klanten wordt het zelfs een eis, zegt Kramer, ‘omdat we snappen dat we met z’n allen ons best moeten doen om de natuur in Nederland te verbeteren.’

Raakvlakken voor samenwerking

Ruim een jaar geleden ontstond er contact tussen SBNL Natuurfonds en a.s.r. Ze zochten raakvlakken voor een samenwerking. SBNL was inmiddels bezig met het ontwikkelen van Natuur om de Hoek. a.s.r., gezien het grote aantal pachters, zou een interessante partner kunnen zijn. Grenzend aan

Agroforestry op het terrein van John Heesakkers

‘Er komt verandering, maar in een 180 graden draai geloof ik niet’

het SBNL-terrein Helenavaart ontstaat intussen het eerste samenwerkingsplan. ‘We hebben daar een groot aaneengesloten gebied met acht pachtende boeren’, vertelt de rentmeester van a.s.r. ‘Vijf zijn redelijk enthousiast. SBNL Natuurfonds heeft een schetsplan gemaakt, waarin veel hagen zijn getekend, om het coulisse-landschap terug te brengen. Op enkele plekken waar het wat natter is, is een

poel bedacht. Alles gebeurt op vrijwillige basis. Wij vinden het belangrijk dat een ondernemer er zelf voor kiest.’

Omgeving betrekken

Kramer: ‘In het gebied hebben we een tijd geleden een oud slachthuis gerestaureerd, daar zit nu jeugdzorg in. Zij hebben een halve hectare, waar we straks als eerste beginnen met de aanleg van een poel en wat hagen. Er zijn schetsen

gemaakt, offertes opgevraagd bij lokale ondernemers. Het is belangrijk om ook de omgeving erin te betrekken.’

De wil om samen te werken

De rentmeester is enthousiast over de samenwerking met SBNL Natuurfonds. ‘Ik vind het leuk hoe zo’n kleine club toch overal potjes weet aan te breken. Ik weet dat er ook overleg plaatsvindt met een keten van vakantieparken, maar wij hebben daar helaas geen grond in directe omgeving. Mocht er worden nagedacht over bijvoorbeeld fietsroutes, dan kan dit wel weer langs de gronden van onze boeren. De wil om samen te werken is er zeker.’

Eeuwigheidswaarde

Kramer: ‘Toen ik 5,5 jaar geleden begon bij a.s.r., zei mijn directeur: we moeten eeuwigheidswaarde creëren in de grond. Een mooie uitdrukking. We hebben er niks aan als de bodem over een paar jaar ‘uitgeboerd’ is. Dat betekent dat je anders of misschien zelfs niet moet ploegen, af en toe rustgewassen moet zaaien die goed zijn voor de bodem. Daarom hebben we als a.s.r. nu ook tegen akkerbouwers gezegd: als je op 15 procent van je akkerbouwgrond vlinderbloemige gewassen verbouwt, zoals lupine, kun je ook meedoen met onze duurzaamheidskorting.’

Niet aan de orde

John Heesakkers beaamt dat a.s.r. een omslag heeft gemaakt: ‘Als ik 15 jaar geleden had gezegd dat ik bomen wilde planten op landbouwgrond, had ik als antwoord gekregen: o nee, dat is niet aan de orde.’ John heeft inmiddels zijn melkkoeien verkocht. Nu heeft hij alleen nog zoogkoeien met kalfjes. Zij houden

Jonge zwanen op het terrein van John Heesakkers Foto: John Heesakkers

de laaggelegen weilanden kort. Daarnaast is er de kippenkar met 249 legkippen die momenteel vanwege de ophokplicht helaas moeten binnenblijven.

Mix

Of het huidige landbouwsysteem eindig is, durven beiden niet te zeggen. ‘Er komt verandering, maar in een 180 graden draai geloof ik niet’, zegt Kramer. ‘Als iedereen hetzelfde doet als John, is het ook niet meer interessant. Ik denk dat het straks een mix wordt van duurzame bedrijven en bedrijven die er echt voor de productie zijn. Het zou bovendien goed zijn, als boeren hun verdienmodel kunnen uitbreiden met bijvoorbeeld een camping, winkel aan huis, samenwerken met de zorg. Of misschien zelfs wel tiny houses, wonen bij de boer.’

Creatief meedenken

Maar dat vergt wel een flexibele overheid, voegt Heesakkers toe. ‘Binnen de Bestemmingswet heeft alles maar één

functie, dus agrarisch, wonen, industrie of natuur. Een meerdere lagen-bestemming is er eigenlijk niet. Maar met een tijdelijke ontheffing voor bijvoorbeeld 15 jaar zou het prima kunnen.’ De rentmeester van a.s.r. beaamt dit: ‘Je hebt ambtenaren nodig die een beetje creatief willen meedenken. Maar daarmee kun je wel een hoop leegstand en verpaupering voorkomen.’

Meebewegen

Misschien geen draai van 180 graden, maar dat de landbouw moet en uiteindelijk ook zal veranderen, daarvan zijn beiden overtuigd. John Heesakkers: ‘De waarde van de grond verandert, maar ook de maatschappij. Als boer moeten wij meebewegen. Je kunt niet met je hakken in het zand gaan staan en zeggen: zo hebben we het altijd gedaan.’ Ronald Kramer vult aan: ‘Als ondernemer moet je altijd openstaan voor nieuwe dingen, anders overleef je niet.’

TEKST: MARLIES KOLTHOF
FOTO’S: MARLIES KOLTHOF EN JONI ISRAELI

Miljardenspel met landschapsgrond

Landschapsgrond. Dat begrip spookt al bijna twee jaar rond in politiek Den Haag en bij de organisaties die zich met grond bezighouden. Mogelijk 325.000 hectare landbouwgrond in dienst van de natuur. Een wezenlijk, maar onderbelicht element bij het Landbouwakkoord. Dat er grond wordt aangewezen met beperkingen voor landbouwgebruik is inmiddels zo goed als zeker. Maar bij de druk van dit zomernummer is nog onduidelijk hoe dit precies wordt ingevuld.

Het gaat om grond rondom de 162 Natura 2000-gebieden en andere waardevolle natuurgebieden. Daaromheen moet een bufferzone komen, waarvoor strikte bepalingen gaan gelden. Geen gewasbeschermingsmiddelen, beperkte bemesting, extensivering, regels voor grondbewerking en agrarisch

natuurbeheer. Dat kan per gebied verschillen, zoals ook de omvang van de bufferzone kan verschillen. Allemaal bedoeld om de natuur te beschermen en te verbeteren en de stikstofuitstoot te verkleinen. In de provincies wordt de aanwijzing van dergelijke gronden al besproken met de mogelijkheid van grondruil en verkaveling.

Voorbode voor opkoop
Cruciaal is de vraag of de grond in handen blijft van de eigenaar. Tijdens de gesprekken over het Landbouwakkoord koerste het ministerie aan op het planologisch vastleggen van de nieuwe bestemming en voorwaarden. Dat zou een voorbode kunnen zijn voor opkoop van een deel van die gronden om ze door te

sluizen naar terreinbeherende organisaties (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de Landschappen). Het idee erachter is dat de bescherming van de aangrenzende natuur het beste is gewaarborgd als de zeggenschap over het overgangsgebied bij de natuurorganisaties ligt. De mogelijke opkoop vergt een immens bedrag van ruwweg 20 miljard euro. De grond niet opkopen is aanzienlijk goedkoper. Niettemin gaat het sowieso om miljarden.

Afwaarderingsvergoeding

De grootste kostenpost zal bestaan uit een afwaardering van de grond. Door de beperkingen verliest de grond een aanzienlijk deel van zijn agrarische waarde. Nieuw is zo’n afwaardering niet. Als landbouwgrond wordt omgezet in nieuwe natuur, betaalt de overheid nu een vergoeding van tweederde tot 80 procent van de agrarische waarde, afhankelijk van de situatie. Voor landschapsgrond zal die afwaardering ongetwijfeld lager liggen. Daarnaast zal er ook een jaarlijkse vergoeding voor het beheer nodig zijn.

In de gebiedsplannen die de provincies opstellen moet duidelijk worden welke grond onder de nieuwe categorie gaat

ÉÉN OP DE VIJF HECTARE

De 325.000 hectare landschapsgrond die het ministerie van LNV heeft voorgesteld bestaan grotendeels uit grasland en maïs. Het zou betekenen dat een derde van de grond voor de veehouderij een andere bestemming krijgt. De veehouderij heeft nu de helft van alle landbouwgrond (2,2 miljoen hectare) onder haar beheer.

vallen. Het beroemde kaartje van stikstof-minister Van der Wal sprak globaal van stroken van 1 kilometer rondom Natura 2000-gebieden. Per situatie zal dat nu nauwkeuriger worden ingevuld.

Nieuwe juridische bestemming?

Wezenlijk is ook hoe zwaar de term landschapsgrond gaat wegen. Blijft het een woord om landbouwgrond aan te duiden waaraan bepalingen zijn verbonden om te extensiveren, of wordt het een nieuwe juridische bestemming? Dan zal het nieuwe begrip in tal van wetten, maatregelen en verordeningen moeten worden ingevuld. Ook dat is niet een, twee, drie gerealiseerd.

Volstrekt overbodig

Landbouworganisatie LTO Nederland vindt zo’n juridische invulling volstrekt overbodig. Dat voegt niets toe aan het bestaande instrumentarium, vindt de landbouworganisatie. ‘Zet het niet te zwaar aan. Dat maakt het nodeloos ingewikkeld’, stelt Trienke Elshof, die als portefeuillehouder platteland en omgeving bij het Landbouwakkoord aan tafel zat. ‘Het is veel beter om aan te geven dat je landbouwgronden hebt waarbij je normen voor gebruik ten gunste van de natuur in acht neemt, waarvoor de boer dan wordt gecompenseerd. Zoals je ook natuurgronden hebt, waarbij je landbouwmaatregelen toestaat.’ Zij verwacht op grond van gesprekken met andere partijen dat die juridische invulling achterwege blijft.

Grond extensief beheren

De term landschapsgrond komt uit de koker van het Tweede Kamerlid Derk Boswijk (CDA). Hij wilde een alternatief bieden voor het scenario waarbij rondom Natura 2000-gebieden landbouwgrond wordt opgekocht en vervolgens in handen komt van terreinbeheerders. Zij maken er natuurgrond van en beheren het als zodanig. De parlementariër vindt het

beter dat de grond in handen blijft van boer of particulier om de grond extensief te beheren. Voor hen zou het ook een verdienmodel kunnen zijn, bijvoorbeeld als voedselbos, recreatie of langjarig agrarisch natuurbeheer.

Weerstand

De Federatie Particulier Grondbezit onderschrijft de kabinetsdoelen om de natuur te beschermen, het verlies aan biodiversiteit tegen te gaan en perspectief te bieden aan de agrarische sector. Maar de FPG is fel gekant tegen het onteigenen of opkopen van grond. Overleg en afspraken op vrijwillige basis tussen agrarische ondernemers en overheid passen juist wel. De grond moet in particuliere handen blijven. FPG-directeur Gerbrand van ’t Klooster: ‘Als je met opkoop van bovenaf komt, heeft de eigenaar geen keuze. Dat roept weerstand op. Het kost een hoop geld, de belastingbetaler is slecht af en het is niet doelmatig.’ Hij ziet dat niet gebeuren.

Sociale samenhang

De FPG-directeur benadrukt dat het maatschappelijk gezien van belang is om eigendom en beheer van de grond bij

de boeren en particulieren te houden. ‘Je voorkomt versnippering. En je houdt de sociale samenhang in een streek overeind. Het draagt bij aan de leefbaarheid. Het geeft bovendien een extra dimensie aan die streek als je nieuwe functies toevoegt’, somt hij op.

De overheid moet uitgaan van het ondernemerschap van de boer, vindt hij. ‘Bied ze financieel de mogelijkheid om te extensiveren, te investeren in innovaties en de grond te beheren met langjarige

Gerbrand van ’t Klooster

contracten. Geef ruimte voor nieuwe functies zoals wonen en recreatie en je zorgt voor nieuwe verdienmodellen. Uitgangspunt moet zijn dat de ondernemer een bedrijfsplan opstelt en op basis daarvan afspraken maakt met de overheid over de ontwikkeling van zijn bedrijf, de investeringen die gedaan moeten worden en de kosten van het beheer.’

Boerenlandgoed

De FPG lanceerde hiervoor het bedrijfsmodel boerenlandgoed, dat rust op dezelfde pijlers als een landgoed: landbouw, natuur, landschap en toegankelijkheid. ‘Het is een andere manier van kijken. Een combinatie van landbouw met natuur, extensief gebruik en mogelijkheden voor andere functies. Het sluit aan bij wat nu al op landgoederen gebeurt’, stelt Gerbrand van ’t Klooster. Zo’n boerenlandgoed moet ook het belangrijke fiscale voordeel van de Natuurschoonwet krijgen. Dat zou een aanlokkelijk pluspunt zijn voor eigenaren om mee te doen.

TEKST: HANS SIEMES
FOTO’S: FPG, ERIN KOOPMANS,
MARGRIET PFLUG

‘Geef ruimte voor nieuwe functies zoals wonen en recreatie en je zorgt voor nieuwe verdienmodellen.’

Nog altijd is onduidelijk wat er gaat gebeuren met de landbouwgrond rondom kwetsbare natuurgebieden.

De FPG wil dat landschapsgrond in handen blijft van de particulier. ‘Het houdt de sociale samenhang in een streek overeind.’

‘De heerlijkste tijd uit mijn jeugd’

In 2005 kwam SBNL Natuurfonds dankzij een schenking in het bezit van het landgoed Huis op de Bergen in Doornspijk. Het bestaat uit bos, heide en een aantal gebouwen. Het karakteristieke witte zomerhuisje met rieten dak werd gebouwd in 1941. Ongeveer twee jaar later kreeg het huisje bijzondere huurders: onderduikers uit Den Haag.

Begin dit jaar krijgt SBNL Natuurfonds een bijzonder verzoek. Runa Hellinga mailt of haar vader Gerben een bezoek kan brengen aan het zomerhuisje, waar hij als kleine jongen ondergedoken zat. ‘Mijn vader is inmiddels 84, maar zou nog heel graag een keer gaan kijken bij en het liefste in het huis dat, zo begrijp ik, onveranderd is sinds de bouw in 1941.’

Heel herkenbaar
Op 17 maart is het dan zover. Gerben Hellinga bezoekt Huis op de Bergen met zijn vrouw, dochter en broer. Met verwondering kijkt Gerben rond in het idyllische witte huisje dat tijdens de

oorlogsjaren zijn veilige heenkomen was. ‘Heel herkenbaar nog steeds’, is zijn eerste reactie. Als de herinneringen terugkomen, begint hij te vertellen. Niet met heel veel woorden, maar zijn emotie is voelbaar.

Angst voor krijgsgevangenschap
Gerben Hellinga wordt geboren in 1937 in het Zwitserse Samedan als oudste van uiteindelijk vier kinderen. Vlak na zijn geboorte verhuist het jonge gezin naar Den Haag. Gerbens vader Wytze is neerlandicus en aan het begin van de Tweede Wereldoorlog ook officier. Vlak na de capitulatie laat de Duitse bezetter Nederlandse officieren nog ongemoeid,

maar verplicht hen tot een jaarlijkse melding. Dan blijkt dat officieren, als zij zich melden, alsnog krijgsgevangen worden genomen. Uit angst voor zijn veiligheid duikt Wytze Hellinga onder met zijn gezin en huurt het afgelegen huisje.

Heerlijkste tijd
De periode op het landgoed Huis op de Bergen herinnert Gerben zich als ‘de heerlijkste tijd uit zijn jeugd’, vertelt hij. Opvallend, want voor veel leeftijdsgenoten is de Tweede Wereldoorlog juist een traumatische periode. Natuurlijk hoort hij de bombardementen in de omgeving en één keer wordt hij zelf beschoten. ‘Maar dat vond ik als jonge

Gerben Hellinga (tweede van links) bezocht Huis op de Bergen met zijn vrouw, broer en dochter

jongen eigenlijk alleen maar spannend’, vertelt hij met een grijns.

Tekens van leven
Gerben herinnert zich de ‘konijnenheuvel’, zo noemt hij het als kind. Een glooiend gedeelte van de hei waar konijnen in de schemering over elkaar heen buitelen, tot groot plezier van Gerben. Op enkele tientallen meters van het huisje ligt ook een bos. Hij ziet daar ‘tekens van leven’, vertelt hij. Wat voor leven dan? ‘Vossen! En kabouters’, voegt hij er met een ondeugende glimlach aan toe.

Geen hand voor ogen
Gerbens familie leeft van voedsel op de bon. Daarnaast komt er eten vanuit het verzet en kopen ze eten van handelaren. Zijn moeder bereidt de maaltijden op brandende denneappels. Gerben haalt altijd brood in het dorp. Onderweg naar huis snoept hij de korsten er alvast vanaf. Hij speelt met de zonen van dagloners in een huisje elders op het terrein. ’s Avonds zie je op het terrein geen hand voor ogen. Gelukkig beschikt hij over een knijpkat

waarmee hij ook in het donker altijd zijn weg naar huis kan vinden.

Indiaas regiment
Bijzonder aan de omgeving van Huis op de Bergen is de aanwezigheid van een regiment Indiase soldaten in de zomermaanden van 1943. Nederland telde er drie: op Texel, in Zandvoort en in de omgeving van Doornspijk. Met enige regelmaat maken de Indiase soldaten gebruik van de waterpomp die buiten bij het zomerhuisje staat. Ze verliezen hun hart aan het jongere zusje van Gerben, een kleine peuter met een blozend, Hollands uiterlijk.

Jammer
Na de oorlog verlaat het gezin niet onmiddellijk het huis. Gerbens moeder is zwanger. In juni 1945 wordt zijn tweede zusje geboren. Een paar maanden later vertrekt het gezin naar Amsterdam, waar vader Wytze hoogleraar taalkunde wordt aan de Universiteit van Amsterdam. Gerben vindt er in eerste instantie maar moeilijk zijn draai. ‘Waarschijnlijk was ik een van de weinige Nederlanders die het

jammer vond dat de oorlog voorbij was’, zegt hij grijnzend.

Trouw aan zijn avontuurlijke geest
Gedurende de oorlogsjaren krijgt Gerben onderricht van zijn ouders. Maar na de oorlog moet hij terug de schoolbanken in. En dat gaat niet goed. Het buitenleven heeft hem gevormd, het binnen zitten benauwt hem. Dus maakt Gerben al snel de overstap naar een openluchtschool, in die tijd heel gebruikelijk. Ook in zijn latere leven blijft hij trouw aan zijn avontuurlijke geest. Hij volgt een toneelopleiding in Wenen en reist als schrijver en acteur door Europa en Amerika. Hij woont onder meer in Parijs, Venetië en New York. Tegenwoordig woont Gerben in Amsterdam.

Het zomerhuisje op het landgoed Huis op de Bergen is te huur. Meer informatie op www.sbnlnatuurfonds.nl/zomerhuis of mail voor reserveren naar: sbnl@sbnlnatuurfonds.nl

TEKST: MARLIES KOLTHOF
FOTO’S: SIMONE LUIJCKX, ARCHIEF

MOMENT VAN MENOP

Hoe schoon de morgendauw er zweeft

Hoe schoon de zonnestraal die door den dreupel beeft

Rust en leven in beeld en spiegelbeeld gezeefd

En dat maar eenen glim van Opperschoonheid heeft

Guido Gezelle 1858 (bewerkt)

W. B. van der Vliet

BOEKRECENSENT SCHRIJFT ZELF BOEK OVER HET RITME VAN HAAR NATUURWEITJE

Ooit stonden er hoogstamfruitbomen op het stukje land, nu worden er in rechte rijen bieten en wortelen geteeld en rijden er zware machines over de grond. Zo bezien staat het oorspronkelijke kleine familielandje van Maaïke Lange bij Schaijk in Brabant symbool voor de grotere ontwikkelingen van landbouw en natuur in ons land. Lange, in het dagelijks leven boekrecensent bij het AD, schreef er een opmerkelijk boek over.

‘Hier voel ik geschiedenis en toekomst’

Waar begint het verhaal van Maaïke Lange? Generaties terug wanneer een stukje land bij het Brabantse dorpje Schaijk in het bezit van de familie komt. Je zou echter evengoed kunnen stellen dat haar verhaal pas enkele jaren geleden begint, wanneer de familie besluit dat paradijsje vol hoogstambomen te ruilen met een stukje grond van de plaatselijke tuinder. Misschien is er voor dit verhaal wel geen begin- en eindpunt, want zoals ze zelf zegt: ‘In mijn weitje voel ik de geschiedenis en de toekomst, maar tegelijkertijd valt dat ook helemaal weg.’

Een nieuwe wind

Maaïke Lange: ‘Dat is een ervaring die veel mensen hebben als ze in de natuur zijn: het maakt je klein. Je beseft dat alles wat je doet slechts een onbeduidende stip is op een oneindige tijdlijn. Het is aan onze generatie om het land in te richten en te onderhouden naar de wensen van onze tijd. Na een poos komt er een andere beweging. Er zal een nieuwe wind waaien. Zoals onze oude wei er na de dood van onze vader een tijdje sjofel bij lag, zo zal het nieuwe landje na een tijd van volwassenwording en rijping wellicht ook weer aftakelen. Ook dat is natuur.’

Stip op de horizon

Op het oude land zaaide haar opa bonen en tarwe en verderop gras voor hooi voor de winter. In de stal lagen een paar varkens dicht tegen elkaar aan en in de wei graasden koeien. In de oude wei plantte haar vader nog een hoogstamboomgaard. Ze herinnert zich het landschap uit haar jeugd: een landschap met bloeiend gras, brandnetels, paardenbloemen, madeliefjes en boterbloemen. Langs de sloot slingerden wilde bramen en onder de zwarte elzen groeiden aalbessen. Dat streekeigen landschap wil ze terugbrengen op haar nieuwe natuurweitje, dat door de

Auteur Maaïke de Lange:

‘Onze wei is een aanvulling op de afwisseling die een landschap nodig heeft.’

Maaike de Lange: ‘De natuur weet zelf het beste wat goed voor haar is.’

grondruil nu als een eilandje ingeklemd ligt tussen de productieakkers. Dat is het plan. Dat is de stip op de horizon voor Maaïke Lange, haar moeder, haar broer en haar zus.

Dichter bij de natuur

Ze werd geboren in het dorp, maar woont al jaren in Amsterdam. Haar inspiratie voor wat goed tuinieren is haalde ze, opmerkelijk genoeg, ook daar vandaan. Lange: ‘Tijdens de coronajaren begon ik mij in Amsterdam intensiever bezig te houden met stadslandbouw. Alles wat ik daar leerde, nam ik mee naar mijn weilandje. In de stad hebben mensen altijd het idee dat mensen op het platteland dicht bij de natuur staan, maar stedelingen lijken soms meer begaan met de natuur dan plattelanders. In de stadsberm langs het Westerpark staat een bord schuin ingegraven met geschilderde letters: ‘maai mij niet, niet maaien, denk aan de bijen’. Zo’n bord heb ik in de omgeving van ons dorp nooit gezien. En bij de kleine, lokale supermarkt heb je ook geen hoekje met biologische groente. Zo bekeken kan ik

mij in de stad soms dicht bij de natuur voelen dan op het platteland.’

Andere ogen

Toch blijft ze verre van stigmatiseren. Sterker nog, ze heeft best begrip voor de huidige boeren en schrijft op fijnzinnige wijze over de relatie tussen boeren, buitenlui en stedelingen. Natuurlijk is ze niet blij met de tuinder die met zijn insecticide-spruit te dicht langs haar weilandje rijdt. Maar zo stelt Lange: ‘De huidige polarisatie, waarin je of voor de natuur of voor de boeren bent, helpt ons niet verder. Het is ingewikkeld de knoop te ontrafelen tussen landbouw en natuur. Een koeienscheet of een koeienboer, goed voor een behoorlijke hoeveelheid uitstoot van CO₂, kan ik onmogelijk zien als een stikstofprobleem.’

Lapjesdeken

‘Ons landje met biologische bomen, heggen, planten en bloemen is dan ook geen stellingname tegen de tuinder met z’n prei of de boer met z’n koeien’, vertelt de auteur. ‘Onze wei is een aanvulling op de afwisseling die een landschap nodig heeft.

Meerdere landschappen kunnen immers in een lapjesdeken naast elkaar bestaan. Dat is altijd zo geweest. Door ons weitje en mijn boek zijn de dorpingen erover gaan praten. Dat vind ik mooi. Ze zijn toch een beetje met andere ogen naar hun omgeving gaan kijken. Het valt hen ook op hoe verschaald en dood het landschap er na de oogst tegenwoordig bij ligt.’

Seizoenen

In Het ritme van de wei beschrijft Maaïke Lange de opeenvolgende seizoenen in het eerste jaar van haar nieuwe weilandje. Ze beschrijft wat er groeit en bloeit, wat er leeft en sterft. Ze schrijft over lage grijze luchten die als een sluier over het geraamte van de kersenboom hangen, over lentedagen waarin er kleur in het gras komt en een lieveheersbeestje als een polsstokspringer naar de top van een lange grasspriet klimt. Ze schrijft over het prille lila langs de slootkanten van de eerste pinksterbloemen, over geel raapzaad dat plat in de wind ligt en eksters en kwikstaarten die over het zware tuinderland hoppen op zoek naar zaden en insecten. Beschrijvingen waarin het alledaagse bijzonder wordt. Waardoor je je realiseert hoe alles in de natuur altijd verandert. Deze lente hebben eerst de paardenbloemen en later de zuring de overhand genomen in haar wei. In het eerste jaar stond het vol met Canadese Fijnstraal en het jaar daarop woekerde het Jakobskruid welig.

De natuur regelt het zelf

Lange: ‘Hier en daar halen we wel wat weg, maar ik ben ervan overtuigd dat die paardenbloemen en die zuring er niet voor niets groeien. De grond geeft aan wat er op een bepaald moment nodig is. Zoals paardenbloemen met hun diepe wortels zorgen voor een goede structuur van de grond, wat weer goed is voor de wormen. Vroeger reden zware trekkers over deze grond, dus nu pakt de bodem zijn kans. Zo zorgt de grond voor zichzelf. Misschien is dat wel het belangrijkste wat er veranderd is in mijn visie op natuur: je moet vertrouwen hebben dat de natuur het zelf wel regelt. Door de wei ben ik meer gaan nadenken over natuur- en graslandbeheer en realiseer ik mij steeds beter dat de natuur zelf het beste weet wat goed voor haar is.’

Het ritme van de wei, Maaïke de Lange, KNNV Uitgeverij, ISBN 978 90 5011 8835

TEKST EN FOTO’S: OSWIN SCHNEEWEISZ

SPREEKWOORD UIT HET DIERENRIJK

Een echte huismus

De huismus is ons zo vertrouwd dat hij – ook in het Frans, Duits en Engels – zijn naam deelt met hen die graag thuisblijven: hij/zij is een echte huismus. Het naamdeel ‘mus’ komt van het Latijnse musca, vlieg, een klein vliegend dier. De term huismus voldeed zeker vroeger aan de algemene betekenis van ‘klein vogeltje dat overal voorkomt’. Momenteel is de mussenstand zeer lokaal, maar waar ze voorkomt, is het in grote dichtheden.

Monnikskap

In de Franse naam moineau domestique is ‘moine’ te herkennen. Dat betekent monnik en zou kunnen wijzen op het donkere kop-kapje van het mannetje op de foto, dat ook sommige kloosterordes als kap op hun pij dragen. In Brabant wordt de mus ook wel straatmus genoemd, omdat hij altijd een graantje

meepikt van paardenmoppen en al het andere ongerief dat op de openbare weg belandt. In de Franse straattaal is dat piaf. Edith Piaf koos haar artiestennaam omdat die term haar als straatzangeres sierde. Zo begon zij: als een alert huppelend jong wezen dat altijd smacht naar kleine gegeven muntjes voor de kost.

In stoffig los zand

Mussen vallen op door hun welluidende getjilp. Ze zijn brutaal. Ze hebben een hoge mate van sociale belangstelling onder elkaar. Vrijwel alle vogelsoorten baden in water om hun verenkleed vrij van stof en ongedierte te houden. Mussen daarentegen wentelen zich graag om in stoffig los zand, juist om dankzij het stof hun veren te reinigen. Het zal hen zeker helpen, anders doen ze het niet.

Met hun scherpe blik ontgaat ze niets. Wie vanuit een tuinstoel zich de tijd

gunt om mussenkolonies bezig te zien zal verrassende rituelen opmerken. De dominante mannetjes zijn opmerkelijk seksueel actief. De ouderen onder hen laten ook blijken wijzer te zijn door ervaring. Bang voor een hond, maar niet voor een paard. Waarschuwend met luid getjilp voor de komst van een kat, maar vrij zetelend naast de kippen wanneer de hangende voerbak in de buitenren rijkelijk voorzien is.

Mussengedicht

De huismus gedraagt zich het meest vrij op het platteland. Soms zwelt het koor van getjilp aan tot een oorverdovend concert. De dichter Jan Hanlo volgde in 1949 dit voorbeeld met zijn misschien als grap bedoelde gedicht waarin alleen maar twintig keer achter elkaar het woord ‘tjilp’ voorkomt.

TEKST EN FOTO: KEES DE KROON

Een circulair huishouden in 2050: droom of realiteit?

Tweedehands kleding, zonnepanelen op je dak en groente uit eigen tuin. Is het denkbaar dat ons huishouden in 2050 volledig circulair is? Waarschijnlijk niet, zegt onderzoeker Saskia Keesstra (WUR). Maar als we allemaal de sprong wagen en één of meerdere aspecten van onze leefstijl aanpassen, kunnen we een heel eind komen. ‘Veel mensen weten niet zo goed waar ze moeten beginnen. Ze denken dat alles meteen anders moet, helemaal duurzaam. Met kleine stapjes ben je ook al goed bezig. Maar het doet natuurlijk wel pijn. Nu eens niet op die vliegvakantie, niet barbecueën, of juist wel die biologische groente kopen.’

De dag waarop we wereldwijd net zoveel grondstoffen hebben gebruikt als de aarde in een jaar tijd kan regenereren: Earth Overshoot Day. Vorig jaar viel deze dag op 28 juli. In Nederland zelfs nog eerder, al op 12 april, vooral door ons gebruik van fossiele brandstoffen. ‘De rest van het jaar leven we op reserves.’ Onderzoeker Saskia Keesstra schetste samen met experts in een paper hoe het anders kan. Is het mogelijk ons huishouden zo goed als circulair te maken? Alleen als de consument, de industrie en de overheid het roer drastisch omgooien.

Onderzoeker Saskia Keesstra: ‘De rek is uit de groei.’

Kansen en obstakels

Keesstra keek voor het project ‘Circular Households’ samen met deskundigen uit verschillende vakgebieden vooral naar circulariteit op huishoudelijk niveau. Van economen en sociologen tot experts op het gebied van afval, textiel en circulair materiaalgebruik. Elk van de wetenschappers schetste een toekomstvisie voor een circulair huishouden in 2050, met kansen en obstakels. Zij selecteerden vijf aspecten waar we als consument zelf invloed op hebben. Daarbij vroegen ze zich bovendien af: hoe doe je dit op een rechtvaardige manier en voorkom je dat sociale structuren ontwricht raken?

Vier typen huishoudens

Huishoudens heb je in soorten en maten. Arm, rijk, stad, platteland, van eenpersoons tot grote gezinnen. Niet elke oplossing is voor ieder huishouden werkbaar of haalbaar. Maar er is altijd wel iets dat je kunt doen. Het team ontwierp vier typen huishoudens: The Household, The HouseNet, The Sharing

Een moestuin kun je zelf aanleggen, maar ook met de buurt.

Household en The Designing Household. Het onderscheid zit 'm in hoeveel je kunt doen of je het individueel of gezamenlijk doet. Het delen van auto's, tuingereedschap of een groentetuin. Het installeren van zonnepanelen of een grijswatersysteem. Of de keuze voor producten die te recycleren zijn.

Rol voor de keten

Een belangrijk voorbeeld is ons voedsel. Volgens Keesstra eten we nog altijd te veel zuivel en vlees. Een plantaardiger dieet zorgt voor minder CO₂-uitstoot, vermindert de druk op de bodem en is bovendien gezonder. Ook lokaal geproduceerd voedsel heeft de voorkeur. Waar mogelijk kunnen mensen zelfs een eigen moestuin aanleggen, desnoods met de wijk. Saskia Keesstra: ‘Hier ligt ook een belangrijke rol voor de keten. Een goed voorbeeld is HAK dat besloot alleen nog biologische groenten in de potjes te stoppen. Tegen boeren is gezegd: als je niet overschakelt, moet je je groente elders afzetten. Het merendeel van de boeren schakelde over. Kijk, daar heb je wat aan. En de consument die HAK koopt, was toch al bereid iets meer te betalen.’

Geitenwollen sokken

‘Mensen krijgen bij ‘duurzaam’ nog altijd een enorm ‘geitenwollen-sokken’ gevoel. Alsof iedereen meteen veganistisch moet worden. Dat is niet zo. Als we met z'n allen gewoon minder zuivel en vlees eten, zou dat al een enorme impact hebben. Daarom is het belangrijk dat er niet van alles moet, maar dat er opties zijn, waarbinnen je je eigen plekje moet vinden. We wilden mensen vooral een handelingsperspectief bieden. Want als ze vier keer een foute keuze maken, maar ook één keer de goeie, zijn we toch enorm opgeschoten.’

Uitdaging voor de wetenschap

Dat geldt ook voor het kopen van kleding. Tweedehands is beter dan nieuw. Want de wereldwijde kledingindustrie is vervuilerder dan de lucht- en scheepvaart bij elkaar. Keesstra: ‘Met textiel zijn we het minste opgeschoten qua verduurzaming. De meeste kleding die wij dragen is niet recyclebaar. De vezels van verschillende materialen zitten door elkaar heen en zijn daardoor niet uit elkaar te halen. Daar ligt

een uitdaging voor de wetenschap, om iets duurzaam uit te vinden waar ook mijn dochter in wil lopen. Want uiteindelijk moet het ook gewoon lekker zitten, toch?’ Gelukkig komen er steeds meer duurzame textielsoorten op de markt, zoals miscanthus.

Circular by design

Ook op het vlak van huishoudelijke apparaten is nog veel winst te boeken, vertelt de onderzoeker. Producten zoals wasmachines gaan tegenwoordig veel minder lang mee en zijn vaak onmogelijk te repareren. Keesstra: ‘De industrie heeft er baat bij dat mensen zoveel mogelijk spullen kopen. Alles is in elkaar geklikt, dus als er één relais kapot gaat, moet je meteen het hele apparaat weggooien. Sta daar eens bij stil als je iets koopt. Is het wel te repareren? Het zou mooi zijn als er andere vormen komen, zoals lease. Want dan heeft de industrie er wel baat bij dat het apparaat lang meegaat, te repareren is en herbruikbaar. Met een mooi woord circular by design.’

True pricing

Ook de overheid heeft een rol, benadrukt Keesstra, door strengere wet- en regelgeving te maken. Bijvoorbeeld door extra belasting te heffen op producten die niet circulair zijn ontworpen of die zijn gemaakt van fossiele brandstoffen. Zo maak je deze producten duurder en dus minder aantrekkelijk. Keesstra: ‘Het idee van ‘true pricing’ is dat een product moet kosten, wat het echt kost, inclusief de milieuschade. Een biologisch product zou dan goedkoper moeten zijn dan niet-biologisch. Ik zou dat wel een goed idee vinden. We hebben niet gekeken hoe je dit vervolgens implementeert. Wie is er aan zet? De overheid, de producent, de consument? Dat is nog wel een ingewikkelde puzzel.’

Hoopvolle ontwikkelingen

Maar uiteindelijk geldt toch: verbeter de wereld, begin bij jezelf. Als consument moeten we kritischer worden op onszelf. Heb ik iets echt nodig? Is het recyclebaar? Keesstra ziet ook hoopvolle ontwikkelingen. ‘Bij mijn dochter zie ik dat kleding kopen via Vinted tegenwoordig helemaal prima is. Vegetariërs worden niet meer raar aangekeken op school. Dus we zijn wel een beetje opgeschoten.’

De rek is uit de groei

Maar kan ons huishouden in 2050 dan volledig circulair zijn? Keesstra verwacht van niet, omdat er altijd reststromen zullen blijven die onbruikbaar zijn voor recycling. Net als dat er altijd nieuwe hulpbronnen moeten worden toegevoegd. Maar zolang het gaat om kleine hoeveelheden kan de aarde dat prima aan. ‘De rek is uit de groei. Als we willen dat Earth Overshoot Day op 31 december valt, moeten we allemaal inleveren. Ons paper doet een handreiking, waarbij we een palet aan opties bieden, geen verplichtingen.’

TEKST: MARLIES KOLTHOF

FOTO’S: MARLIES KOLTHOF, INGRAM IMAGE LTD.

‘Het idee van ‘true pricing’ is dat een product moet kosten, wat het echt kost, inclusief de milieuschade’

KUNST OP JE PAD

Sint Jans folly

In het landschapspark van Landgoed Sparrendaal in Vught staat op het eiland in de parkvijver een neogotische folly. Gebouwd van brokken natuursteen, afkomstig van de vele restauraties die de Sint Janskathedraal in Den Bosch in de loop der eeuwen heeft ondergaan. Om recht te doen aan de plechtstatigheid van de Sint Jan, doet de ereboog van de folly denken aan de hoge bogen en gewelven van de kathedraal.

‘Dwaasheid’

Eigenlijk overstijgt deze folly zijn originele betekenis. Een folly is een klein bouwwerk dat symbolisch is en louter een decoratieve, kunstzinnige of ludieke betekenis heeft. De benaming is overgenomen uit het Engels en betekent dwaasheid. Een folly valt altijd op in het landschap. Vele zijn helaas geworden tot ruïnes. Feitelijk geen probleem als de folly dient tot vermaak. Of toch niet? Ik herinner me een kapel folly met stevige muren, waarvan de annalen vermeldden dat er in de winter aardappels in werden opgeslagen.

Sociaal opbouwend levenswerk

In de stilte van het wandelpark van Sparrendaal staat ook een goed onderhouden kapelletje, opgetrokken uit dezelfde natuursteen. De beide kleine bouwsels zijn gemaakt door seminaristen in opleiding.

Aan de rand van het wandelbos vind je een omsloten begraafplaats van de oudgediende paters/missionarissen. Op een aluminium zitbank kun je luisteren naar geluidsfragmenten van missionarissen uit alle werelddelen, die hun sporen hebben verdiend met hun sociaal opbouwend levenswerk. Sparrendaal was een van de laatst gebouwde seminaries. Het kwam gereed in 1930.

Afscheid

Na de Tweede Wereldoorlog liep het aantal roepingen snel terug. Het afscheid van de paters vond plaats in 2008. Ter gelegenheid daarvan werd een moerascipres geplant aan de oever van de vijver, precies op de lijn tussen hoofdgebouw en folly. In 1994 heeft het Brabants Landschap het landgoed aangekocht.

Is er sprake van een omkering? Dat vraag je je af, als je reflecteert op het geestelijk gedachtegoed van de opleiding van de paters en het zicht op de ‘hemelse toegangspoort’ van de weelderig begroeide folly. Of zoals Einstein antwoordde op de vraag of er een God bestaat: ‘Ik geloof in de God van Spinoza’. De leer van onze Hollandse filosoof is in de kern samen te vatten als ‘God is eigenlijk de Natuur’.

TEKST EN FOTO: KEES DE KROON

De Kiekkaaste, een unieke buitendijkse vogelkijkhut

Op het randje van Nederland, tegen de grens met Duitsland, ligt een van de mooiste uitkijktorens van Nederland. Helemaal niet zo hoog, maar met een spectaculair uitzicht. De Kiekkaaste in het Groningse gehucht Nieuwe Statenzijl is de enige Nederlandse vogelkijkhut buiten de dijken. Een bijzondere locatie, aan de rand van het wad, bereikbaar via een vlonderpad. De hut geeft een goed zicht op de slikvelden van de Dollard.

Grensgebied tussen zoet en zout

Hier mondt de getijdenrivier Eems uit in de Waddenzee. De Kiekkaaste staat op een uniek stukje UNESCO Werelderfgoed, waar zoet en zout water bij elkaar komen. Dit zorgt voor een bijzonder landschap met planten, vogels, vissen en andere dieren die nergens anders in de Waddenzee leven. Vanuit de vogelkijkhut zie je hoe water en land in elkaar overgaan en hoe de kwelder regelmatig onder water staat. Op de slikvelden van de Dollard komen honderden bonte strandlopers bij elkaar. Het water golft over het slik, terwijl de vogels hun eten bij elkaar prikken. Ook regelmatig gespot: fraters, zeehonden en bruinvissen.

Gouden omlijsting

De kwelders vormen de gouden omlijsting van het wad. Ze ontstaan daar waar de bodem hoog genoeg is opgeslibd om plantenwortels houvast te geven. Omdat het water hier minder zout is dan elders in de Waddenzee, ontstaat een plantengroei met een heel eigen karakter. Opvallend zijn de uitgestrekte velden met zeeasters die het gebied in de nazomer lila kleuren. Vanwege hun functie als broed-, rust- en voedselgebied vormen de Dollardkwelders een vogelgebied van internationale betekenis.

Laarzen aan, verrekijker mee

Voor het fantastische uitzicht vanuit De Kiekkaaste moet u wel even uw best doen. Vanaf de dijk is het een kwartiertje lopen. Let op: het pad dat naar de hut leidt kan nogal blubberig zijn. Ook is een bezoek aan de vogelkijkhut bij harde wind af te raden. Klaar voor de wandeling? Vergeet je verrekijker niet en trotseer de blubber. Een horizon gevuld met talloze broed- en trekvogels is het meer dan waard.

LOCATIE: NIEUW STATENZIJL 1, 9688 TN NIEUWE STATENZIJL

FOTO'S: MARCEL VAN KAMMEN

HOOFDSTUK 18

Vonkend van energie

De Hofrede van Koning Nobel in het Grote Dierenbos is het hoogtepunt van het jaar. Dan gaat hij in op de actualiteit en dit keer is het thema: wie past zich het best aan de snel veranderende natuur aan? Deftig uitgedrukt, zoals de majesteit het zegt: survival of the fittest.

p de laatste Hofdag, tijdens de Hofrede van Koning Nobel, merkt Lowieke, het winterkoninkje, terloops op dat hij ook een koning is. Dat schiet Roderick, het roodborstje, in het verkeerde keelgat. 'Maar ik ben de populairste van de kleinsten. Bij de jaarlijkse tuinvogeltelling eindig ik stevast bovenaan.' Reinaert de Vos springt direct tussenbeide. 'Interessante discussie. Zullen we er een podcast over maken? Kunnen we meteen onder de volgers meten wat zij ervan vinden.' Het drietal spreekt af om de volgende dag samen te komen.

Hele families groeperen zich in kluitjes, zachtjes keuvelend tijdens de toespraak. Het thema brengt Hermine de Hermelijn en haar nicht Belette de Wezel op het idee een podcast te maken. 'Wie van ons beiden is het slimste in het aanpassen? We zijn dan wel de kleinste roofdiertjes,' zegt Hermine, 'maar in de strijd om het bestaan niet de minsten. Dat moet gehoord worden. We zullen onze grote neef Reinaert vragen het interview te doen.' 'Ik ben wereldwijd echt de kleinste', neemt Belette alvast een voorproefje. Ze strekt zich uit tot haar maximale lengte van een balpen (zonder staart).

Overlevingsdrang

De vos stemt toe. Om de karakters van wezel en hermelijn te kleuren laat Reinaert ze op de opnamedag eerst wat vrijelijk bekvechten. Daarna start hij de band: 'De titel van deze podcast luidt: vonkend van energie, met als ondertitel Hermine en Belette in hun overlevingsdrang. Beiden leven het liefst nabij heggen en struiken in de zomer en rommelige schuren en opstallen in de winter.' Rein aarzelt even en die kans grijpt Belette aan: 'Goed om te weten dat een belangrijk spreekwoord over mij niet klopt. Zo bang als een wezel. Ik ben zeker niet bang. Als het erop aankomt, val ik zelfs een staande mens aan.' 'Ho, ho', onderbreekt Hermine, 'juist ik sta erom bekend ver en precies te kunnen springen naar halsslagaders: tot wel zevenmaal mijn lichaamslengte.'

Onbeheerst

Rein heeft zich goed ingelezen en grijpt in om het gekibbel te temperen: 'Dames, dames, te veel adrenaline verzwakt de overlevingsdrift juist. Dat eindigt onherroepelijk in val of klem. Jullie weten net als ik heel goed hoe het afloopt met

dieren die in hun dapperheid doorslaan als ze zich in het kippenhok niet kunnen beheersen. Overdaad schaadt. Wij vleeseters kunnen ons het beste handhaven als we verstandig te werk gaan.'

Opdracht uit Expeditie Robinson

Reinaert vervolgt: 'Jullie rekenen muizen tot je vaste voedingspatroon. Dat maakt jullie nuttig in de ogen van boer Jan die in zijn schuur veel last van muizen heeft. Jullie krijgen vanavond een opdracht uit de populaire televisieserie Expeditie Robinson. Eerst stop ik jullie in een vangkooi met een tijdslot, zodat jullie honger krijgen. De deur zal vervolgens bijna geluidloos open klikken als in de kippenren van boer Jan de kippen vijf minuten op stok zijn. In die korte tijd hebben de muizen zich al verzameld rond het kippenvoer. In de nok van de schuur huizen kerkuilen. Die gaan altijd voor de vetste muizen. Maar wie desondanks mij als eerste een volgevreten muis kan leveren, mag zichzelf de slimste noemen. Let op: de muis moet wel door het smalle gaas passen om bij mij te komen. Dus dik, maar niet te dik. De vetste muis is voor mij, de andere mag de bringer zelf opeten.'

Ergernis en rammellende honger

Nadat de avond is gevallen verkennen Hermine en Belette, nog in de gesloten kooi, hun omgeving. Ver boven hun hoofd loeren de kerkuilen naar de nieuwelingen. 'Klik' zegt het slot en weg zijn ze. Beide kiezen snel een van de dikke muizen bij het voer. De muizen stuiven uiteen voor hun jagers. Het lukt hen de voorgenomen prooi dwars in de bek te krijgen. Nu nog de volgevreten muis door het gaas zien te proppen. Belette zet de kop naar voren en perst haar dikke muis vast in de gaasopening. Hermine doet het andersom: de staart eerst en dan het achterlijf vastzetten.

Vlug kruipen ze zelf door het gaas naast de vastgezette muis en rukken aan de andere kant aan kop of staart. Belette lukt het in één keer de muis door het gaas te trekken. Hermine wil hetzelfde doen, maar een kerkuil is haar te slim af. Van ergernis en rammellende honger vergrijpt Hermine zich door een kip in de halsslagader te bijten. Belette moet ondertussen toezien hoe Reinaert haar muis smakelijk verorbert.

TEKST: KEES DE KROON, ILLUSTRATIE: KEES DE VOS

TWICKEL ZET IN OP SAMENSPEL NATUUR EN LANDBOUW

Topnatuur met ‘behaaglijk boeren’ in de Geldersche Waard

Terwijl iedereen zich het hoofd breekt over de invulling van natuurinclusieve landbouw, is landgoed Twickel er in de praktijk al volop mee bezig. De Kleine en de Grote Geldersche Waard bij Oud Zevenaar zijn een mooi voorbeeld. Het grondgebruik past naadloos bij het gedachtegoed van SBNL Natuurfonds dat een steentje bijdroeg voor het planten van tientallen walnootbomen.

Vanaf de dijk is de natuurlijke variatie goed te zien met weilanden vol bloemen en kruiden, struweel en 4 hectare vogelakkers. ‘Het is hier topnatuur.’ Wilke Schoemaker, beheerder bij de Stichting Twickel, steekt niet onder stoelen of banken hoe goed de 432 hectare ervoor staan. De roerdomp, grote karekiet, otter, bever, ree, blauwborst, zwarte wouw, kwartelkoning en zelfs zeearend zijn vaste bewoners. Dankzij alle maatregelen zijn de patrijs, veldleeuwerik, putter, grasmus en grauwe gors terug. ‘We hebben een vogelteller. Als hij ergens anders moet tellen, komt hij steeds teleurgesteld thuis. Maar hier in de Geldersche Waard zijn het er ieder jaar meer’, vertelt Schoemaker trots.

Samenspel met boeren

Het is allemaal te danken aan een samenspel tussen de Stichting Twickel en de twee hoevepachters (een biologische melkveehouder en een akkerbouwer/vleesveehouder). Zij boeren op circa 250 hectare grond. De overige 180 hectare zijn natuurgraslanden en rietlanden. Natuur en landbouw zijn hier verweven. ‘Ze moeten als radertjes in elkaar passen. Dat vergt anders boeren. Maar daar hoort ook nadrukkelijk een verdienmodel bij. Daarvan zijn we ons als Stichting Twickel zeer bewust.’

Met een verwijzing naar de vele struweelhagen noemt hij dat ‘behaaglijk boeren.’ Dat verdienmodel kan ook landbouw zijn

Beheerder Wilke Schoemaker: ‘Boeren horen bij de streek.’

in combinatie met bijvoorbeeld recreatie of een boerderijwinkel, verduidelijkt hij. Maar dat boeren een behoorlijk inkomen moeten kunnen halen staat buiten kijf. Omgekeerd heeft Twickel pacht-opbrengsten nodig om de natuur- en cultuurhistorische doelen van de stichting te kunnen bekostigen.

Geen vastgetimmerde regels

Er kan veel, maar steeds in samenspraak en met flexibiliteit. ‘We zijn wat dat betreft voorlopers. In overleg kom je er vrijwel altijd wel uit’, merkt Wilke Schoemaker op. Als voorbeeld noemt hij regels voor het maaien in het broedseizoen. Die zijn niet vastgetimmerd zoals bij de overheid. Afhankelijk van het seizoen en het weer

wordt bepaald wanneer en hoe vaak er gemaaid wordt. Dit kletsnatte voorjaar is zo’n voorbeeld, dat aanpassing behoeft.

Zonder dwang

Hij onderstreept het belang van goede afspraken zonder dwang. ‘Wij zijn de laatste die zeggen dat iets moet, want daar schiet je niks mee op. Het gebeurt altijd vrijwillig. Wij proberen om op onze gronden een goede rentmeester te zijn, zodat hier ook in de toekomst natuur en landbouw kunnen zijn. Daarbij proberen we natuurlijk te sturen. Het mooiste is dat de boeren vervolgens de grootste ambassadeurs zijn van een afspraak. Zij zien ook dat als ze op de oude voet doorgaan, de grond naar de gallemiezen gaat. Dat willen zij ook niet’, vertelt de Twickelbeheerder. ‘We hebben twee jonge ondernemers die verder kijken en openstaan voor verandering’, voegt hij eraan toe.

Dragende krachten

Bewust wil hij boeren op de terreinen houden. ‘Zonder begrazing groeit het dicht. Het moet openblijven. En we moeten voedsel blijven produceren, zo nodig op een andere manier, maar het moet wel.’ Een argument te meer is de maatschappelijke bijdrage die boerengezinnen in de streek leveren. Ze zijn vaak de dragende krachten op het platteland en moeten daar blijven, betoogt Wilke Schoemaker. ‘Boeren horen bij de streek.’

TEKST EN FOTO’S: HANS SIEMES

Foto: Ingrid van Biljouw

Foto: Hans Menop

Over een paar jaar kunnen wandelaars gratis walnoten rapen.

WALNOTENBOMEN

In de visie van Twickel is er nadrukkelijk oog voor omwonenden en recreatie, in dit geval wandelaars. Twickel wilde de kwaliteit van het gebied verhogen door vrucht-dragende bomen toe te voegen aan nieuwe struweelhagen. Vanuit SBNL Natuurfonds kreeg het landgoed 8.000 euro om walnotenbomen te planten. Ze staan in nieuwe struweelhagen van meidoorn met daartussen wilde kardinaalsmuts, hondsroos, rode kornoelje, linde, hazelaar en wegedoorn. Het zal nog een aantal jaren duren, maar de bedoeling is dat wandelaars dan walnoten kunnen rapen voor eigen gebruik. Een sympathiek gebaar dat SBNL Natuurfonds aansprak. Het zorgt voor binding van de wandelaars met het gebied.

De bomen zijn van verschillende cultivars, zodat de beheerder kan kijken welke het beste gedijt op de rivierklei bij Oud Zevenaar. De meest geschikte soorten kunnen later worden aangeplant in een walnotenboomgaard. Bij de voormalige boerderij met de toepasselijke naam De Nootenboom is al een notengard aangeplant. Met de opbrengst kan de pachter van de grond weer extra inkomsten genereren. Op drie borden langs de route komt informatie te staan over het gebied en het notenbomen-project.

Hoe krijgen we das en bever op het juiste spoor?

Hij leeft een verscholen en bescheiden leven, diep onder de grond. Toch zorgt zijn aanwezigheid dit voorjaar ineens voor vette krantenkoppen. Een paar dagen lang verbleekt zelfs de wolf in zijn schaduw. Want op verschillende plaatsen in ons land dreigt het spoor te verzakken door gravende dassen. Van een ongeziene en onbesproken diersoort verandert hij plots in een reëel gevaar voor onze infrastructuur.

Naar aanleiding van alle commotie rond de das klimt sociaal-ecologisch onderzoeker Britt van Zelst (WUR&NIOO) in de pen. Samen met haar collega's Vilmar Dijkstra (Zoogdiervereniging) en Sven Teurlinckx (NIOO) schrijft ze een opiniestuk. Is het echt zo verrassend dat de das voor problemen zorgt aan onze infrastructuur? Nee, zegt Van Zelst. 'Dit kon je zien aankomen. Dassen zijn nou eenmaal gravers. Zodra zij onder het spoor zitten, is het slechts een kwestie van tijd voordat het een keer gevaarlijk wordt.'

Stront aan de knikker

Inmiddels worden alternatieve kunstburcht-locaties aangelegd om de das te verleiden zijn bestaan elders voort te zetten. Maar waarom wordt er pas zo laat ingegrepen? Een gebrek aan ervaring, vermoedt de onderzoeker. 'Je ziet met blote oog niet hoe lang die gangenstelsels daadwerkelijk zijn. Daardoor wordt de urgentie misschien niet gevoeld. De das is beschermd, dus het is niet gemakkelijk om preventief iets te doen. Het aanvragen van een ontheffing duurt lang. Daardoor wordt er vaak pas ingegrepen, als er ineens echt stront aan de knikker is.'

Aanpassingsvermogen

Een tijdlang stond de dassenpopulatie in ons land onder grote druk. Maar dankzij goede bescherming hebben we inmiddels weer zo'n 6.000 dassen. Naast de das zorgt ook zijn 'natte' verre neef de bever geregeld voor problemen aan onze infrastructuur. Ook hij is soms onder het spoor te vinden, maar veel vaker in een dijk. De bever was uitgestorven in ons land en werd in 1988 opnieuw uitgezet, met succes. Inmiddels telt ons land weer

↑ Een beverdam naast het spoor bij Vught (foto: Britt van Zelst)

← Een dassenburcht in het spoortalud bij Vught (foto: Britt van Zelst)

ongeveer 5.500 exemplaren die vaak opduiken op plekken waar je ze niet meteen verwacht.

Van Zelst: 'De bever werd teruggebracht vanuit een natuurgedachte. Men wilde bepaalde vormen van natuur terughebben, waarvoor de aanwezigheid van de bever vereist is. Dat is gelukt. Maar daarbij heeft men onderschat hoe goed hij zich kan aanpassen aan een niet-natuurlijke omgeving. De natuurgebieden raken vol, de beste plekken zijn bezet. Daarom gaan bevers nu op zoek naar alternatieven. Pas geleden werd er zelfs eentje aangetroffen in een vijver hier in de buurt.'

‘Dat er iedere tien minuten een trein over hun huis dendert, nemen dassen en bevers kennelijk voor lief.’

Een stevig dak

De bever graaft anders dan de das. Hij begint onder water en graaft omhoog, totdat hij een plek vindt die droog is. ‘Daarom houdt hij van steile oevers, dus al onze dijken, spoorwegen en taluds zijn ideaal’, vertelt de onderzoeker.

Spoorlijnen zijn daarbij volgens Britt van Zelst vooral zo populair, omdat ze van zand zijn gemaakt en er meteen een stevig dak op de burcht zit waardoor hij niet snel instort. ‘Daarnaast mogen er bij het spoor geen mensen komen. Het is beschut, er staat wat begroeiing, dus het is ideaal. Dat er iedere tien minuten een trein over hun huis dendert, nemen dassen en bevers kennelijk voor lief. Misschien zijn ze gewend aan het lawaai en snappen ze dat het verder niet gevaarlijk is.’

Preventie op kwetsbare plekken

In het opiniestuk pleiten de sociaal-ecologische onderzoeker en haar collega’s voor meer preventie. ‘Nu lopen we nog te vaak achter de feiten aan. Natuurlijk kunnen

we niet ons hele spoornetwerk van gaas voorzien. Maar we kunnen wel bepalen welke plekken dusdanig kwetsbaar zijn dat we ze moeten beschermen.’

Kwetsbaar zijn volgens Britt van Zelst vooral plaatsen waar onze infrastructuur samenvalt met een aantrekkelijke natuurlijke habitat voor das of bever. ‘Daar plaats je gaas en je maakt bijvoorbeeld in de nabijheid een nieuwe hoop zand met aantrekkelijke vegetatie om die das of bever een alternatief te bieden. Het zijn territoriale dieren, dus als dat plan werkt, is het gebied in principe safe. Uiteraard moet je dan nog steeds in de gaten houden of hij in het spoortalud niet stiekem een bijkeuken of een tuinhuisje bouwt’, voegt ze er met een knipoog aan toe.

Natuurinclusieve inrichting

Nog meer dan over preventie moeten we nadenken over een natuurinclusieve inrichting van ons landschap, vindt Britt van Zelst. ‘Iedere vierkante centimeter van ons landschap heeft minimaal één functie. Das en bever weten dat niet en botsen met andere

belangen. Natuurlijk moeten we ingrijpen als ons drukke spoorwegsysteem wordt bedreigd. Maar we moeten ook nadenken over de vraag: waar willen we die bevers en dassen dan wel?’

Dus moeten we volgens haar kijken naar structurele oplossingen die mens en natuur met elkaar verenigen. ‘Kunnen we kwetsbare stukken van het spoor misschien een fundament van betonnen palen geven? Dan graaft die das of bever er tussendoor en is er niets aan de hand. Natuurlijk kan dat niet overal. Maar als we das en bever bij overlast alleen maar weren, blijven we bezig. Dan vindt hij telkens een nieuwe plek, waar we hem niet willen.’

Aaibaarheid

Een belangrijk aspect hierbij is draagvlak. De das en de bever genieten nu nog een bepaalde aaibaarheid. ‘Maar als er op een goed moment een trein ontspoord of een dijk doorbreekt, verandert dat snel. Met ons stuk wilden we een nieuwe denkrichting aangeven. We moeten inzetten op

‘We moeten inzetten op urgentie zonder de sensatie.’

urgentie zonder de sensatie. Ingrijpen dus voordat het een keer echt mis gaat.’

Van strikte grens naar grijs gebied

De relatie tussen mens en natuur blijft in ons dichtbevolkte landje een interessant vraagstuk. De bever is daarvan volgens Van Zelst een mooi voorbeeld. ‘Toen we besloten het dier te herintroduceren, was onze hele infrastructuur al aangelegd. Daarbij was helemaal geen rekening gehouden met een grote graver. De strikte grens tussen mens en natuur hebben we zelf bedacht. We komen er steeds meer achter dat die grens eigenlijk niet houdbaar is. De natuur komt dichterbij en overal ontstaan nu spanningen. Dus hoe veranderen we die grens in een grijs gebied? Door op sommige plaatsen toe te geven aan de natuur en op andere plaatsen niet.’

Meer informatie via: <https://www.zoogdiervereniging.nl/nieuws/2023/hoe-krijgen-we-grote-gravers-op-het-juiste-spoor>

TEKST: MARLIES KOLTHOF

FOTO’S: HANS MENOP

Britt van Zelst tijdens veldonderzoek: ‘De strikte grens tussen mens en natuur hebben we zelf bedacht’

Samen bouwen MET DE NATUUR VOOROP!

MET VAN VLIET DUURZAAMHOUT

*Meer
inspiratie?*

Ga naar onze site of scan
de qr-code en word gratis
abonnee van ons online
inspiratie magazine.

